

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้เป็นบทสรุปประเด็นสำคัญจากการศึกษา ข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อจำกัดของการศึกษา และแนวทางการศึกษาต่อไป

6.1 สรุป

จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาในครั้งนี้ คือ จัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นสูงสุด ณ ระดับความเสี่ยงต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการจัดหาแผนงานฟาร์มที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุด ณ ระดับรายได้ต่าง ๆ ของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง และเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันเปรียบเทียบกับแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการจัดหาแผนงานฟาร์มเฉพาะในช่วงฤดูการผลิตที่ 2 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีการนำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันมาใช้กับการปลูกพืชของเกษตรกร

การศึกษานี้ได้ใช้ Quadratic programming ในการจัดหาชุดแผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ โดยแบบจำลองที่ใช้ศึกษา มีสมการวัตถุประสงค์เพื่อพยายามลดค่าความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับ หรือความเสี่ยงน้อยที่สุด ภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากร (อันได้แก่ ที่ดิน และแรงงาน) และระดับรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับที่กำหนด (ระดับรายได้สูงสุดจะได้มาจากแบบจำลอง Linear programming) โดยมีพื้นที่ปลูกเป็นตัวแปรตัดสินใจสำหรับรายละเอียดของกิจกรรมการเพาะปลูก และค่าสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาสรุปได้ดังนี้คือ อุปทานของที่ดินจะประกอบไปด้วยที่ดินของตนเอง และที่ดินที่สามารถหาเช่าได้โดยเฉลี่ย ส่วนอุปทานแรงงานได้จำแนกเป็น แรงงานในครัวเรือน แรงงานจ้าง และแรงงานแลกเปลี่ยน โดยเฉลี่ยที่ได้จากการศึกษาสำรวจ โดยแบ่งตามช่วงเวลาการดำเนินการเพาะปลูก อันได้แก่ ช่วงเวลาเตรียมดิน เตรียมพันธุ์ ปลูก ดูแลรักษา และเก็บเกี่ยว กิจกรรมการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ในแบบจำลอง จะได้มาจากกิจกรรมการเพาะปลูกที่ปรากฏในแผนงานฟาร์ม โดยเฉลี่ยที่เกษตรกรปฏิบัติจริงในช่วงฤดูการผลิตที่ 2 ซึ่งจำแนกตามรูปแบบการเพาะปลูกที่ทำการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์การใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ จะได้มาจากการศึกษาสำรวจในปีการผลิต 2533/34 สำหรับค่าความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับหรือความเสี่ยง จะใช้ข้อมูลที่เป็นเมตริกซ์ค่าความแปรปรวน และความแปรปรวนร่วมของรายได้สุทธิขั้นต้นเฉลี่ยต่อไร่ของกิจกรรมการเพาะปลูกต่าง ๆ เป็นตัวแทนในการวัดความแปรปรวนหรือความเสี่ยงดังกล่าว ซึ่งจะได้มาจากการคำนวณข้อมูลรายได้สุทธิขั้นต้นเฉลี่ยต่อไร่ของกิจกรรมการเพาะปลูกนั้น ๆ ย้อนหลัง

จำนวน 7 ปี (ระหว่างปีการผลิต 2527/28 ถึง 2533/34) ยกเว้นกรณีของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน ซึ่งใช้ข้อมูลย้อนหลังจำนวน 4 ปี เนื่องจากโครงการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูปอำเภอสันทราย ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการผลิต 2530/31 เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพของการเพาะปลูกในรูปแบบการเพาะปลูกต่าง ๆ ภายใต้ง่อนไขดังนี้คือ

1. ภายใต้อัตรพยากรณ์เฉลี่ยที่ได้จากการศึกษาสำรวจ
2. ภายใต้อัตรพยากรณ์โดยเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งหมดที่ทำการการศึกษา
3. ภายใต้อัตราพยากรณ์ที่กำหนดให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเพาะปลูกสำหรับผลการศึกษาพอสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

1) แผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้อัตรพยากรณ์เฉลี่ยที่ได้จากการศึกษาสำรวจจากการศึกษาพบว่า ผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน และแบบไม่มีสัญญาผูกพัน สามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 31,270.50 บาท และ 36,890 บาท ตามลำดับ เมื่อลดระดับรายได้ลงมาในระดับต่าง ๆ (ความเสี่ยงน้อยลง) ในกรณีการปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันจะมีการลดพื้นที่ปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูป และเพิ่มพื้นที่ปลูกถั่วเหลือง ตามลำดับ ส่วนการปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันจะลดพื้นที่ปลูกมันฝรั่งเพื่อการบริโภคสด โดยเพิ่มพื้นที่ปลูกพริกใหญ่ และถั่วเหลือง สำหรับผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพัน และแบบไม่มีสัญญาผูกพันนั้น สามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 20,660 บาท และ 24,580 บาท ตามลำดับ เมื่อลดระดับรายได้ลงมาในระดับต่าง ๆ จะมีการลดพื้นที่ปลูกมะเขือเทศ และเพิ่มพื้นที่ปลูกพืชแข่งขันอื่น ๆ ในปริมาณพื้นที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากพืชที่เกษตรกรสามารถปลูกได้ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ จะมีรายได้สุทธิขั้นต้นเฉลี่ยต่อไร่กับมะเขือเทศที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

2) แผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้อัตรพยากรณ์โดยเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งหมดที่ทำการการศึกษา จากการศึกษพบว่า ภายใต้อัตรพยากรณ์โดยเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งหมด ผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน และแบบไม่มีสัญญาผูกพัน สามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 33,544 บาท และ 34,526 บาท ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพัน และแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ภายใต้อัตรพยากรณ์โดยเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศทั้งหมด สามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 21,872 บาท และ 23,504 บาทตามลำดับ เมื่อลดระดับรายได้ลงมาในระดับต่าง ๆ แผนงานฟาร์มของเกษตรกรจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกันกับกรณีศึกษาภายใต้อัตรพยากรณ์เฉลี่ยที่ได้จากการศึกษาสำรวจ

3) แผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพการณ์ที่กำหนดให้ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเพาะปลูก จากการศึกษาพบว่า ผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันถ้าเข้ามาดำเนินการปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ค่าของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับจะมีค่าสูงกว่าเดิม (ความเสี่ยงมากขึ้นกว่าเดิม) โดยสามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 32,026 บาท ณ ระดับรายได้ที่ลดลงมาในระดับต่าง ๆ จะมีการลดพื้นที่ปลูกมันฝรั่งเพื่อการบริโภคสดโดยปลูกพริกใหญ่ และถั่วเหลืองเพิ่มขึ้น ส่วนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันถ้าเข้ามาดำเนินการปลูกแบบมีสัญญาผูกพัน ค่าของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับจะมีค่าต่ำกว่าเดิม (ความเสี่ยงน้อยลงกว่าเดิม) โดยสามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 35,930 บาท ณ ระดับรายได้ที่ลดลงมาในระดับต่าง ๆ จะมีการลดพื้นที่ปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูปโดยปลูกถั่วเหลืองในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้น สำหรับกรณีเชือกเทศ ผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันถ้าเข้ามาดำเนินการปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันค่าของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับจะมีค่าสูงกว่าเดิม (ความเสี่ยงน้อยลงกว่าเดิม) โดยสามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 22,668 บาท ส่วนผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันถ้าเข้ามาดำเนินการปลูกแบบมีสัญญาผูกพัน ค่าของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับจะมีค่าต่ำกว่าเดิม (ความเสี่ยงมากขึ้นกว่าเดิม) โดยสามารถจัดหาแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูงสุดได้เท่ากับ 20,711 บาท ณ ระดับรายได้ที่ลดลงมาในระดับต่าง ๆ แผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการลดพื้นที่ปลูกมะเขือเทศ และเพิ่มพื้นที่ปลูกพืชแข่งขันอื่น ๆ ที่หลากหลายกันไป

จากการศึกษาเปรียบเทียบแผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นได้ว่า ณ ระดับรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับที่กำหนดให้เท่ากัน เกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันสามารถจัดหาชุดแผนงานฟาร์มที่มีค่าความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับหรือความเสี่ยง ได้น้อยกว่าผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน เนื่องจากการเพาะปลูกแบบมีสัญญาผูกพันผลของข้อสัญญาผูกพันที่ชัดเจนช่วยสร้างเสถียรภาพทางด้านการผลิต การตลาดให้แก่เกษตรกร และนำไปสู่เสถียรภาพทางด้านรายได้ที่มีความแปรปรวน (ความเสี่ยง) น้อยกว่าการเพาะปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ดังนั้นเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันจึงมีแนวทางการผลิตที่เหมาะสม (E-V frontier) ที่มีความเสี่ยงของรายได้ที่น้อยกว่าผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ส่วนในกรณีมะเขือเทศนั้นแม้ผลตรงข้ามกันคือ ณ ระดับรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับที่กำหนดให้เท่ากัน เกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบไม่มีสัญญาผูกพันสามารถจัดหาชุดแผนงานฟาร์มที่มีค่าความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นได้น้อยกว่าผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพัน ซึ่งสามารถตั้งเป็นข้อสังเกต

ได้ว่าการนำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันมาใช้กับการปลูกมะเขือเทศของเกษตรกรไม่ได้ช่วยสร้างเสถียรภาพทางการผลิต การตลาดให้แก่เกษตรกร ทั้งนี้เพราะลักษณะของข้อสัญญาผูกพันที่จัดทำขึ้นนั้น ไม่มีความชัดเจนในเงื่อนไขทางการผลิตและการตลาด ดังนั้นเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันจึงมีแนวทางการผลิตที่เหมาะสม (E-V frontier) ที่มีความเสี่ยงของรายได้มากกว่าผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบแผนงานฟาร์มโดยเฉลี่ยที่เกษตรกรปฏิบัติจริง กับแผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นว่า ณ ระดับรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับเฉลี่ยที่ได้จากแผนงานฟาร์มโดยเฉลี่ยที่เกษตรกรปฏิบัติจริง เมื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์หาแผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพมีเพียงเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันเท่านั้น ที่มีแผนงานฟาร์มโดยเฉลี่ยที่ปฏิบัติจริงสอดคล้องกับแผนงานฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ ส่วนเกษตรกรผู้ทำการเพาะปลูกในรูปแบบอื่น ๆ มีแผนงานฟาร์มโดยเฉลี่ยที่ปฏิบัติจริงเป็นแผนงานฟาร์มที่ไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ตัดสินใจปลูกพืชที่มีรายได้สุทธิขั้นต้นต่อไร่ต่ำหรือตัดสินใจปลูกพืชที่มีความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นต่อไร่สูงในปริมาณพื้นที่ที่มากเกินไป จึงทำให้แผนงานฟาร์มดังกล่าวมีค่าความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นที่คาดว่าจะได้รับสูง (หรือความเสี่ยงมาก) ซึ่งเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากการคาดคะเนความเสี่ยงในกิจกรรมการปลูกพืชนั้น ๆ คาดเคลื่อนนั่นเอง

ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า กรณีของการปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน ผลของข้อสัญญาผูกพันที่ชัดเจนเกี่ยวกับความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ และบทลงโทษผู้ที่กระทำผิดสัญญา ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการเพาะปลูกดังกล่าว และส่งผลไปยังการวางแผนงานฟาร์มของเกษตรกร กล่าวคือ เกษตรกรสามารถวางแผนงานฟาร์มได้มีประสิทธิภาพมากกว่าในกรณีของผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ส่วนผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันการจัดทำสัญญาอย่างหละหลวมไม่ชัดเจนเกี่ยวกับผลของข้อสัญญาผูกพัน จึงส่งผลทำให้เกษตรกรวางแผนงานฟาร์มไม่มีประสิทธิภาพ

6.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. การสร้างเสถียรภาพของรายได้ให้แก่เกษตรกร

กรณีมันฝรั่ง จากผลการศึกษาพบว่าแนวทางการผลิตที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน จะมีความแปรปรวนของรายได้สุทธิขั้นต้นหรือความเสี่ยงมากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน เพื่อเป็นการสร้างเสถียรภาพของรายได้ให้แก่ผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน จึงเห็นสมควรให้ สหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่งเชียงใหม่ จำกัด เข้ามาดำเนิน

ธุรกิจด้านการตลาดโดยจัดหาตลาดรองรับผลผลิตมันฝรั่งเพื่อการบริโภคสด เพื่อเป็นการสร้างอำนาจในการต่อรองและสร้างความมั่นคงที่มีหลักประกันเกี่ยวกับตลาดรองรับผลผลิตให้แก่เกษตรกร กรณีมะเขือเทศ จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพัน จะมีความแปรปรวนของรายได้มากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ฉะนั้นเพื่อเป็นการสร้างเสถียรภาพของรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพัน จึงควรมีมาตรการที่กำหนดให้มีการจัดทำสัญญาซื้อขายผูกพันทางด้านการผลิตและการตลาดที่เป็นลายลักษณ์อักษร ระหว่างหัวหมวดกับเกษตรกร และหัวหมวดกับโรงงานแปรรูปมะเขือเทศ โดยเงื่อนไขของข้อตกลงผูกพันเกี่ยวกับความรับผิดชอบในปริมาณรับซื้อผลผลิต ราคาผลผลิต (ราคาขั้นต่ำที่เกษตรกรพึงได้รับ) ตลอดจนบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนกระทำผิดต่าง ๆ ที่แน่นอนและชัดเจน เพื่อเป็นการสร้างความรับผิดชอบให้แก่ผู้ดำเนินการฝ่ายต่าง ๆ และนำไปสู่เสถียรภาพที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.1 กรณีผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน

ก. ส่งเสริมให้บริษัทผู้ดำเนินการธุรกิจโรงงานแปรรูปมันฝรั่งรายอื่น ๆ เข้ามาร่วมดำเนินการในโครงการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูปอำเภอสันทราย เพื่อเป็นการสร้างการแข่งขันให้มากยิ่งขึ้น และนำไปสู่เสถียรภาพที่เหมาะสม

ข. เงื่อนไขของข้อสัญญาผูกพันเกี่ยวกับการกำหนดราคาผลผลิต ในลักษณะของราคาประกันนอกจากจะกำหนดเป็นราคาประกันขั้นต่ำสุดที่เกษตรกรพึงได้รับจากการขายผลผลิตแล้ว จึงเห็นสมควรให้มีการกำหนดระดับราคาประกันขั้นสูงสุดที่โรงงานฯ จะรับซื้ออีกราคาหนึ่ง หรืออีกแนวทางหนึ่งอาจจะมีการกำหนดเป็นอัตราเพิ่มของราคารับซื้อผลผลิตที่เป็นสัดส่วนแน่นอน เมื่อภาวะราคาผลผลิตในท้องตลาดสูงกว่าราคาประกันที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคเกี่ยวกับภาระความเสี่ยงที่เกิดขึ้นให้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือ โรงงานฯ และเกษตรกร

2.2 กรณีผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน

ก. ปรับปรุงการดำเนินงานของ สหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่ง เชียงใหม่ จำกัด จากสหกรณ์เอกประสงค์ที่ดำเนินการเฉพาะการส่ง และนำเข้าหัวพันธุ์มันฝรั่งให้แก่สมาชิก มาเป็นสหกรณ์เอกประสงค์ที่ดำเนินการอย่างครบวงจร กล่าวคือ

- จัดหาเงินกู้ให้แก่เกษตรกรในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ เพื่อเป็นเงินทุนในการเพาะปลูกของเกษตรกร

- จัดหาปัจจัยการผลิตมาจำหน่ายให้แก่สมาชิกทั้ง ในรูปของ เงินสดและสินเชื่อ

- จัดหาตลาดรองรับผลผลิตมันฝรั่งเพื่อการบริโภคสด ให้แก่เกษตรกรผู้เป็น

สมาชิกตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมผลผลิตดังกล่าว และเป็นตัวแทนของเกษตรกรในการต่อรองราคาผลผลิตมันฝรั่งกับผู้รับซื้อผลผลิต

ข. เพิ่มทุน โดยการจัดหาสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือระดมทุนจากเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกให้กับ สหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่ง เชียงใหม่ จำกัด เพื่อเป็นเงินทุนในการดำเนินงานดังกล่าวในข้างต้น

2.3 กรณีผู้ปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพัน

ก. ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกัน เพื่อจัดหาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในรูปของสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และสร้างอำนาจต่อรองราคาผลผลิต

ข. ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำการเพาะปลูกให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ให้สูงขึ้น

2.4 กรณีเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศแบบไม่มีสัญญาผูกพัน

ก. ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกัน เพื่อจัดหาตลาดรองรับผลผลิตและสร้างอำนาจในการต่อรองราคาผลผลิต

ข. ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำการเพาะปลูกให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ให้สูงขึ้น

6.3 ข้อจำกัดของการศึกษา และแนวทางการศึกษาต่อไป

สำหรับข้อจำกัดของการศึกษาในครั้งนี้ และแนวทางการศึกษาต่อไป มีดังนี้คือ

1. ข้อจำกัดที่มาจากขอบเขตการศึกษา การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศ และผู้ปลูกมันฝรั่ง ในรูปแบบการเพาะปลูกแบบมีสัญญาผูกพัน และแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงเป็นการศึกษาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของราคา และผลผลิตในกิจกรรมการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ที่เกษตรกรนิยมปลูกในช่วงฤดูการผลิตที่ 2 เพียงเท่านั้น ไม่รวมไปถึงการทำปุ๋ยคอก การประมง และการทำสวนผลไม้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษากับพืชอื่น ๆ ที่มีกรรมการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ไปใช้ในการเพาะปลูก และมีการศึกษารวมไปถึงความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิต ข้อจำกัดของเงินทุนของเกษตรกร และข้อจำกัดทางด้านการตลาดของผลผลิตด้วย ตลอดจนพิจารณาถึงการสร้างแบบจำลองที่ครอบคลุมตลอดปีการผลิต เพื่อจัดทำแผนงานฟาร์มที่ก่อให้เกิดรายได้สุทธิขั้นต้นสูงสุดและมีความเสี่ยงน้อยที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนงานฟาร์มให้แก่เกษตรกรใช้ประกอบการตัดสินใจดำเนินการเพาะปลูก